

KINESKA NUKLEARNA STRATEGIJA

Razvojem svog nuklearnog programa NR Kina je skrenula pažnju na sebe i znatno više zainteresovala vojne i političke stručnjake u svetu. U članku koji prikazujemo donosimo razmatranja nekoliko američkih vojnih autora¹ o razvoju kineske nuklearne strategije, pri čemu se nećemo upuštati u polemisanje sa pojedinim njihovim stavovima — mada ih ne bismo mogli prihvatiti, jer oni odražavaju njihova gledanja i namenjena su njihovim čitaocima. Za naše čitaoce će biti interesantno da vide kako na ovo pitanje gledaju neki autori na Zapadu, konkretno u SAD.

Razvoj kineske nuklearne doktrine i strategije. Razvoj kineskog nuklearnog oružja od 1945. godine do danas može se, prema mišljenju ovih autora, podeliti u tri perioda. U prvom periodu, od 1945. do 1953. godine, u NR Kini se nuklearnom oružju nije pridavao onaj značaj koji je ono dobilo u drugim zemljama.

Drugi period, od 1954. do 1958. godine, karakteriše se time što su Kinezi unekoliko izmenili svoj stav prema nuklearnom oružju, uviđajući sve više njegov značaj. U prvom delu tog perioda oni se uglavnom oslanjaju na SSSR, a potom su odlučili da, uz pomoć Sovjetskog Saveza razvijaju sopstveno nuklearno oružje.

Treći period, od 1959. do danas, karakteriše se kineskim stavom da, nezavisno od sovjetske pomoći, treba ići na stvaranje sopstvenih nuklearnih snaga. Pri tome su Kinezi bili svesni toga da će im bez sovjetske pomoći za ovo biti potrebno znatno duže vremena.²

Sadašnje nuklearne mogućnosti. Kineski politički i vojni rukovodioci su, prema podacima ovih autora, počeli da pokazuju interesovanje za dobijanje nuklearnog oružja tokom pedesetih godina. Tako su maja 1957.

¹ Prikaz je izrađen na osnovu sledećih materijala:

— *Bezbednost Kine: kineski prilaz problemima rata i strategije*, by Arthur Huck, Columbia University Press, SAD, 1970. god.;

— *Strategijski pregled 1970*, Međunarodni institut za strategijska istraživanja, London, 1971. god.;

— *Kineska nuklearna strategija*, by Alfred Richeson, *Military Review*, SAD, januar, februar 1973. god.

² Stvarnost je, međutim, pokazala da su Kinezi uspeli da za daleko kraće vreme dođu do svoje prve atomske, odnosno termonuklearne bombe jer su raspolagali iskustvima SAD i SSSR-a na tom polju. — Prim. M. Đ.

godine osnovali Institut za nuklearnu energiju, a oktobra iste godine potpisali su sporazum sa Sovjetskim Savezom, po kome su sovjetski nuklearni stručnjaci imali da pruže pomoć u proizvodnji nuklearnog oružja.

Činjenica je da je NR Kina raspolagala rezervama prirodnog urana. Izgradnjom nuklearnog reaktora 1967. godine ona je dobila mogućnost i za proizvodnju plutonijuma. Prema mišljenju autora ovih članaka, kineski nuklearni stručnjaci su danas u stanju da proizvode i obogaćeni litijum i tešku vodu.

Isti autori tvrde da su Kinezi, u okviru svog programa nuklearnih opita, izveli za osam godina trinaest nuklearnih eksplozija.

Za izbacivanje nuklearnog oružja iz aviona Kinezi su do nedavno raspolagali sa nekoliko sovjetskih srednjih bombardera *Tu-4*. Međutim, danas oni raspolažu, prema podacima datim u ovim člancima, sa najmanje 30 mlaznih bombardera srednjeg doleta *Tu-16s*, čiji je operativni dolet oko 2.500 km.

Razvoj i proizvodnja balističkih raketa srednjeg i velikog interkontinentalnog) dometa u NR Kini nisu mogli, međutim, da idu ukorak sa realizacijom njenog nuklearnog programa. NR Kina, prema navodima autora, raspolaže danas sa oko dvadeset balističkih raketa srednjeg dometa, dok njene rakete sa nuklearnom bojevom glavom mogu da dosegnu domet od nekoliko stotina kilometara.

Balističke rakete srednjeg dometa raspoređene su, prema tvrdjenju autora, prvenstveno u severoistočnom i severozapadnom delu zemlje. Ove rakete koriste tečno gorivo za pogon, ali za svoje lansiranje nemaju sve potrebe za stalnim, utvrđenim lansirnim rampama. Prema nepotvrđenim podacima, Kinezi zasad ne raspolažu raketama sa pogonom na čvrsto gorivo, iako ozbiljno rade na njihovom istraživanju.

Balističkim raketama velikog (interkontinentalnog) dometa Kinezi još ne raspolažu. Ceni se da do 1980. godine mogu da imaju i interkontinentalne rakete. Na osnovu izvesnih podataka, ističu autori, Kinezi su počeli sa izgradnjom podmornica na nuklearni pogon, mada još ne raspolažu raketama za izbacivanje iz tih podmornica.

Faktori koji utiču na strategiju. Prema tvrdjenju pomenutih autora, kineski politički i vojni rukovodioci su se u postavljanju svoje nuklearne doktrine i strategije, uostalom kao i u svim drugim zemljama, rukovodili izvesnim, ponekad i protivrečnim faktorima, čiji je značaj relativan i može se vremenom i menjati. Pri tome oni navode sledeće faktore:

Nacionalni ciljevi. NR Kina daje znatan prioritet tome, tvrde ovi autori, da postane efikasna nuklearna sila — a taj cilj je u vezi sa osnovnim nacionalnim zahtevom da NR Kina postane velika svetska sila. Razmotreno podrobnije, ovaj cilj je određen i uslovljen sledećim nacionalnim potrebama: postići nacionalnu bezbednost pomoću nuklearnog odvracanja, ostvariti veći kineski uticaj u svetu, posebno u Aziji i prisajediniti Tajvan matici zemlji.

Događaji poslednjih godina, a naročito prošle, ukazuju na to da je NR Kina bliža realizovanju nekih od pomenutih ciljeva nego bilo kada ranije.

Povlačenje oružanih snaga SAD iz jugoistočne Azije privremeno je otklonilo pretnju sa kineskih granica. Ovo će, smatraju američki autori, svakako umanjiti kinesku brigu u pogledu njene nacionalne bezbednosti, barem što se tiče pretnje od SAD, i povećati kineski uticaj u Aziji. Međutim, ovo ne znači da će se opšti značaj ovih ciljeva obavezno i smanjiti. Kinezi u pogledu svoje nacionalne bezbednosti još uvek zaziru od narastajuće vojne snage Japana. Zbog toga će težnja za nacionalnom bezbednošću i povećanim uticajem u Aziji biti još uvek jako prisutna u budućim kineskim stratezijskim razmatranjima.

I ostala dva nacionalna cilja — ostvarenje većeg uticaja u svetu i prisajedinjenje Tajvana matici zemlji — verovatno će, po mišljenju ovih autora, uticati na ta buduća stratezijska razmatranja.

Predstave o drugim zemljama i odnosi sa njima. Kineske predstave o drugim zemljama i odnosi sa njima pod uticajem su kineskih gledanja na svet i njihovog istorijskog iskustva, odnosno od stava i držanja drugih zemalja prema NR Kini.

Na osnovu poslednjih promena u kinesko-američkim odnosima, autori izvlače zaključak da SAD trenutno ne predstavljaju neposrednu pretnju nacionalnoj bezbednosti NR Kine. Međutim, postoje još mnogi činioci koji ne dopuštaju jače promene u njihovim odnosima.

Što se tiče odnosa NR Kine sa Sovjetskim Savezom, oni su poslednjih godina, kao što je poznato, dosta ohlađeni i teško je za sada verovati da će se oni brzo popraviti.

Što se tiče Japana, on predstavlja u prvom redu ekonomsku i političku snagu koja bi mogla da ugrozi kineske interese u Aziji. U vezi s tim, a zbog sve većeg jačanja japanskih oružanih snaga, NR Kina je primorana da jača svoje konvencionalne i nuklearne snage.

Iz ovoga se može izvući zaključak, ističu ovi autori, da će NR Kina jačati svoje sadašnje napore na stvaranju nuklearnih snaga radi sprovođenja strategije odvratanja.

Istorijska iskustva. Kod određivanja nacionalne strategije ne postoji, po mišljenju autora, razlika u pogledu uticaja sadašnjih događaja i onih iz prošlosti. Najnoviji događaji ne moraju obavezno da budu i najznačajniji i odlučujući.

Sadašnjoj generaciji kineskih rukovodilaca još uvek je u gorkom sećanju sukob i rat sa kineskim nacionalistima i militarističkim Japanom od 1927. do 1949. godine. S obzirom na to, kao i na činjenicu da je većina od njih učestvovala u tim događajima i revoluciji, autori pomenutih članaka smatraju da će njihovo revolucionarno vojno iskustvo još uvek imati značajnu ulogu u oblikovanju buduće kineske strategije. Stoga se, ističu oni, sa sigurnošću može očekivati da će kineska strategija obuhvatiti kako nuklearno odvratanje i nuklearne snage, tako i konvencionalno i gerilsko ratovanje i snage za ova dejstva.

Tehničke mogućnosti. Ranije je rečeno da program izgradnje balističkih raketa nije mogao ići ukorak sa progresom u proizvodnji nuklearnog oružja. Glavni razlog za to ležao je u tehničkim mogućnostima. I buduće kineske nuklearne mogućnosti i strategija, po mišljenju

ovih autora, biće uslovljene tehničkim mogućnostima, jer će NR Kina morati prethodno da savlada ozbiljne tehničke nedostatke pre nego što izgradi uverljive nuklearne snage.

Da bi se za neku zemlju reklo da raspolaže savremenim oružjem, nije dovoljno da ima samo nuklearne bojeve glave, već isto tako i savremena, tačna i pouzdana sredstva za izbacivanje, odnosno prenošenje tih bojevih glava do cilja. Kinezima je još 1963. pošlo za rukom da naprave sopstvenu verziju jednostepene balističke rakete srednjeg dometa na tečno gorivo »SS-4 Sandak«. Međutim, dalji razvoj tih raketa nije išao ukorak sa razvojem nuklearnih bojevih glava.

Kao najglavnije nedostatke u toj oblasti autori ističu gorivo i sistem uređaja za vođenja raketa. Kinezi za pogon svojih raketa upotrebljavaju tečno gorivo koje, kao što je poznato, ima ozbiljnih nedostataka. Objekti za proizvodnju čvrstog goriva sada se podižu u NR Kini, ali se dobijanje raketa sa pogonom na čvrsto gorivo, koje se može smestiti u podzemne silose, ne očekuje pre 1975. godine. Što se tiče sistema uređaja za vođenje raketa, autori navode da Kinezi još ne raspolažu savremenom elektronskom tehnikom koja bi omogućila proizvodnju potrebnih i vrlo složenih uređaja.

NR Kini se isto tako ozbiljni tehnički problemi nameću i u oblasti obaveštajnih (satelitskih) uređaja i sistema komunikacija. Da bi se uvrstili u društvo velikih nuklearnih sila, Kinezi moraju da proizvedu i uvedu u upotrebu čitav sistem obaveštajnih satelita, koji bi im pomoću elektronskog izviđanja, foto-snimaka i nekog drugog načina izviđanja pružali podatke o rentabilnim ciljevima, kao i sistem satelita koji bi ih blagovremeno upozoravao o nailasku neprijateljskih raketa sa nuklearnim bojevim glavama.

Nedostaci se pojavljuju i u drugim, tzv. pratećim tehničkim oblastima, odnosno u maloj tehničkoj bazi. Prema tvrđenju ovih autora, u sprovođenju kineskog programa nuklearnog istraživanja i razvoja uzelo je učešća 1970 — 1971. godine oko 65.000 visokokvalifikovanih stručnjaka i naučnika, što predstavlja jednu desetinu broja stručnjaka i naučnika koji na istom poslu rade u Sovjetskom Savezu ili u SAD.

Ovi tehnički problemi utićaće na buduću kinesku nuklearnu strategiju i doktrinu na više načina. Tako, na primer, NR Kina ne bi mogla, po mišljenju ovih autora, da se jednovremeno angažuje na ravoju i proizvodnji većeg broja različitog savremenog oružja. Osim toga, razvoj i operativna spremnost većeg broja balističkih raketa srednjeg i povećanog srednjeg dometa bio bi u izvesnom zakašnjenju sve dok se ne proizvedu termonuklearne bojeve glave odgovarajuće težine i veličine koje se mogu ugraditi na te rakete. Zatim, problem uređaja za vođenje raketa verovatno bi zahtevao od Kineza da se odluče pre za sistem selektivnog izbora ciljeva, nego za sistem jednovremenog tučenja većeg broja ciljeva. Najzad, nije izvesno da bi Kinezi, smatraju ovi autori, tokom sedamdesetih, pa i osamdesetih godina mogli da raspolažu nuklearnom udarnom snagom koja bi trenutno mogla da uzvрати na protivnički nuklearni udar.

Sadašnji vojnotehnički raskorak između NR Kine i drugih velikih nuklearnih sila (Sovjetskog Saveza i SAD) biće prisutan još za izvesno

вреme u budućnosti, pa će vrlo verovatno dosta uticati i na način buduće upotrebe kineskih nuklearnih snaga.

Ekonomska ograničenja. Sadašnje stanje kineske industrije po oceni ovih autora, prilično se razlikuje od razvoja industrije ostale četiri nuklearne sile. Dok ove raspolazu velikom, jakom i savremenom industrijskom bazom, dotle se ekonomika NR Kine još uvek oslanja u znatnoj meri na poljoprivrednu bazu. Razumljivo je da ovakvo stanje ekonomike ozbiljno utiče i na kineski program izgradnje nuklearnih snaga.

Pri ovome, ističu autori, treba imati u vidu i sledeću činjenicu. Četiri nuklearne sile (SAD, SSSR, V. Britanija i Francuska) finansiraju danas programe stavljanja svojih nuklearnih snaga u operativnu spremnost, što se može računati kao druga faza razvoja, dok su Kinezi još uvek u prvoj fazi — finansiranja programa istraživanja i razvoja. Kada i oni otpočnu u većem obimu da prelaze na drugu fazu — na program proizvodnje i stavljanja u operativnu spremnost nuklearnog oružja, tada će se i njihovi finansijski izdaci verovatno povećati.

Pitajući se, u vezi sa ovim, kakav će biti uticaj ekonomskog faktora na buduću kinesku nuklearnu strategiju i doktrinu, autori zaključuju da se tempo jačanja i povećanja industrijske baze u kineskoj ekonomici ne može tačno predvideti, ali da će zaostajanje u odnosu na ostale četiri nuklearne sile još izvesno vreme potrajati. Zbog toga će taj faktor verovatno uticati da Kinezi ubuduće prihvate strategiju kojom će ići na smanjivanje rizika neposredne konfrontacije sa velikim nuklearnim silama, nastavljajući pri tome svoj program nuklearnog istraživanja i razvoja i sprovodeći koncepciju odbrane od nuklearnih udara.

Demografski faktor. Najveći resurs i bogatstvo NR Kine je njeno stanovništvo, kojeg danas prema procenama ima više od 800 miliona. S obzirom na to da raspolaze ovako ogromnim brojem stanovnika, sasvim je logično da će se i kineska odbrambena strategija i njena ekonomika zasnivati na ogromnom ljudskom potencijalu. Iz ovoga proizlazi i mogućnost držanja stalno velike armije, pogotovu kada se zna da kineska Narodnooslobodilačka armija ima i drugih značajnih funkcija u okviru postojećeg političkog sistema.

Prema tome, pomenuti demografski faktor imaće, po mišljenju autora, značajan uticaj na oblikovanje buduće kineske nuklearne strategije, i on bi se ogledao u sledećem. Prvo, kineski rukovodioci će se radi odbrane zemlje oslanjati na narodne mase, i to će se odraziti u verovatno nešto modificiranoj koncepciji »narodnog rata«. Drugo, kinesko stanovništvo predstavlja resurs koji se po svaku cenu mora braniti i štiti. Zbog nedostataka, barem za sada, uverljivog nuklearnog odvracanja, radi zaštite i odbrane stanovništva prvenstvo će dobiti pasivne mere (rasturanje stanovništva na što većem prostranstvu zemlje) i civilne mere odbrane (izgradnja skloništa i zaklona od nuklearnih udara i padavina). Najzad, osim regularne armije, verovatno će morati da postoji i neka vrsta milicije, koja će predstavljati bazu za sprovođenje »narodnog rata«.

Sovjetski uticaj. Sovjetski Savez je imao ranije značajan uticaj na evoluciju kineske nuklearne strategije i doktrine.

Kao što je poznato, odnosi NR Kine sa Sovjetskim Savezom, koji je istovremeno i bliska i snažna zemlja, nisu poslednjih godina baš najbolji. Između te dve zemlje je i u prošlosti postojao, a i danas postoji, po mišljenju ovih autora, sukob interesa, za koji se ne može predvideti kada će se i kako okončati.

Ukoliko između te dve velike zemlje i dođe do otklanjanja sukoba i približavanja, autori smatraju da se sa sigurnošću može očekivati da Kinezi neće više potpasti pod sovjetski uticaj i kontrolu i da će nastaviti da sprovode sopstvenu, nezavisnu odbrambenu strategiju. S druge strane, ne bi se moglo očekivati ni da će se Sovjetski Savez ponovo odlučiti na pružanje velike vojne pomoći savezniku sa kojim je ranije imao neprijatnih iskustava.

Sovjetski uticaj će se u budućnosti verovatno odražavati i na proizvodnju kineskog klasičnog konvencionalnog oružja, jer iako će biti proizvedeno samostalno i nezavisno od Sovjetskog Saveza, ono će po mišljenju autora nositi pečat i uticaj sovjetskog oružja. Nove kineske rakete će, isto tako, u svojoj osnovnoj funkcionalnoj zamisli nositi pečat ranijih sovjetskih raketa, a takav sovjetski uticaj na novoprodukciju kineskog oružja mogao bi se očekivati sve do početka osamdesetih godina.

Buduća kineska nuklearna strategija i mogućnosti. Odnosi između velikih sila u svetu pokazuju da su politički i vojni rukovodioci tih zemalja postali svesni strahovite razorne i ubitačne moći nuklearnog oružja i posledica koje bi njegova upotreba ostavila na ljude i čitav život u svetu, pa u svojim vojnopolitičkim potezima nastupaju mnogo umerenije i opreznije. Ako bi se ovakav zaključak odnosio na četiri dosadašnje nuklearne sile u svetu, onda se isti takav stav može očekivati i od NR Kine, iako bi se moglo pretpostaviti, smatraju ovi autori, da bi dobijanjem jačih i brojnijih snaga nuklearnog odvracanja ona mogla preduzimati i nešto smelije poteze u međunarodnoj politici.

Kako stvari danas stoje, može se, po mišljenju autora, sa velikom sigurnošću očekivati da će buduća kineska nuklearna strategija, ipak polaziti od činjenice da je u odnosu na dve najveće nuklearne sile u svetu (SSSR i SAD) NR Kina, barem za sada, još uvek slabija u opštevojnom i nuklearnom pogledu. Zbog toga će kineska generalna vojna strategija sadržavati nekoliko osnovnih postavki i zahteva.

Prvo, NR Kina će se u osnovi i dalje oslanjati na doktrinu i strategiju »narodnog rata«, kao primarnog načina zaštite.

Drugo, NR Kina verovatno neće pokušati da svoje nacionalne ciljeve ostvaruje upotrebom vojnih snaga. Umesto toga, ona će koristiti ograničenu pomoć spolja, diplomatiju, političke pregovore, propagandu i pružanje podrške »nacionalnooslobodilačkim pokretima i ratovima« da bi ostvarila te ciljeve.

Treće, NR Kina će se u svojoj spoljnoj politici prihvatiti što manjih rizika i pokušavaće da zategnutost u odnosima sa drugim dvema velikim silama što više smanji.

Četvrto, NR Kina će prvenstvenu pažnju pokloniti politici dugoročnog ekonomskog razvoja i napretka, što znači da će relativno manje ulagati u konvencionalno i nuklearno oružje.

Peto, NR Kina će, po mišljenju ovih autora, i dalje isticati potrebu preduzimanja pasivnih mera odbrane od nuklearnog napada. Kineski industrijski objekti će u vezi s tim morati da budu rastureni po čitavoj zemlji, dok će se stanovništvo masovno obučavati u civilnim merama zaštite i izgradnji skloništa i zaklona.

Šesto, NR Kina će svoje ograničene nuklearne snage verovatno koristiti za regionalno nuklearno odvracanje i lociraće ih prema svojim severozapadnim i severoistočnim granicama, nastavljajući program nuklearnog istraživanja i razvoja.

Ako bi se generalna vojna strategija detaljnije razmotrila kroz njene nuklearne komponente, moglo bi se uočiti sledeće:

Iz svega onoga što su kineski rukovodioci rekli o svojoj nuklearnoj strategiji, a još više iz onoga što nisu, ne bi se moglo tačno utvrditi šta oni podrazumevaju pod pojmom *uverljivo nuklearno odvracanje*. Vojni rukovodioci dve nuklearne supersile postavljaju pojmu *uverljivosti* veoma visoke zahteve. Po njihovom mišljenju uverljivo nuklearno odvracanje pretpostavlja postojanje kako nuklearnih snaga koje su u stanju gotovo trenutno da uzvrate na nuklearni napad neprijatelja, tako i snaga i sredstava koja su u stanju, ako već ne da odbiju, a ono da ublaže posledice neprijateljskog nuklearnog napada. Kinezi su se u pogledu ovog drugog zahteva, tj. radi što većeg smanjenja gubitaka i ublažavanja posledica, odlučili za civilne mere odbrane. Ostaje, po mišljenju autora, jedno veoma značajno pitanje: da li će, kada i sa kakvim posledicama NR Kina uspeti da izgradi one prve snage, tj. nuklearne snage za trenutno uzvracanje udara?

Da bi izgradila snage za uverljivo nuklearno odvracanje, pa makar bilo i regionalno, NR Kina mora, po mišljenju autora, da postigne tri stvari. Prvo, te snage moraju biti dovoljno velike i po tipovima oružja različite, kako bi ih agresor teško mogao da uništi iznenadnim nuklearnim udarom. Drugo, nuklearni i drugi industrijski objekti moraju biti rastureni na velikoj površini, kako bi agresor bio primoran da za njihovo uništavanje upotrebljava jake snage i troši velika sredstva.

Iz činjenice što je NR Kina odlučila da istovremeno proizvodi strategijske bombardere i balističke rakete, autori ovih članaka zaključuju da su se Kinezi opredelili za to da snage za regionalno nuklearno odvracanje budu mešovitog sastava. U tom pogledu strategijski bombarder *Tu-16* im nudi mnoge prednosti. Tako, na primer, postojanje velikog broja aerodroma po čitavoj zemlji smanjuje opasnost da ti bombarderi budu uništeni iznenadnim nuklearnim udarom. Ovi bombarderi mogu da izbacuju na cilj višemegatonske bombe, što postojeće balističke rakete ne mogu. Oni se mogu, osim za izbacivanje nuklearnih bombi, upotrebiti i za izbacivanje konvencionalnih. Najzad, stanje protivvazdušne odbrane u mnogim azijskim zemljama je, po mišljenju autora, takvo da ne bi ometalo upotrebu tih bombardera. Treba, međutim, istaći i jednu njihovu slabost — ovaj bombarder se ne bi mogao upotrebiti kao interkontinentalno strategijsko oružje.

Zbog ovog njihovog nedostatka Kinezi će, zaključuju autori dalje, nastaviti da izrađuju balističke rakete, i to srednjeg i povećanog sred-

njeg dometa (ove poslednje su dometa oko 3.200 km). Izgradnja interkontinentalnih balističkih raketa tokom sedamdesetih godina ne bi se još mogla očekivati, iako se po mnogim znacima i podacima može zaključiti da je to jedan od prvenstvenih zadataka na polju stvaranja kineskog strategijskog oružja. Na tom polju Kinezi će, tvrde autori, sprovesti obimne istražne radove, ali se proizvodnja tog oružja i njegovo stavljanje u operativnu spremnost, zbog relativne tehničke zaostalosti, ogromnih troškova i dr. ne može skoro očekivati.

Kineska nuklearna strategija osamdesetih godina. Tokom osamdesetih godina kineska nuklearna strategija će, na osnovu sadašnjih pokazatelja, ističu ovi autori, verovatno doživeti izvesne modifikacije, koje bi se ogledale u sledećem: prvo težište odbrane zemlje verovatno bi se prenelo na konvencionalne i nuklearne snage; drugo, sve jače i brojnije snage za nuklearno odvracanje dovele bi, najverovatnije, do toga da bi Kinezi počeli svoje nacionalne ciljeve smelije da ostvaruju; i treće, oni bi sa regionalnog nuklearnog odvracanja mogli da pređu na interkontinentalno, strategijsko nuklearno odvracanje, što bi dovelo i do stvaranja interkontinentalnih nuklearnih snaga.

Međutim, neki aspekti nuklearne strategije sedamdesetih godina verovatno bi ostali i dalje prisutni. Tako bi NR Kina mogla, smatraju autori, da još uvek insistira na dugoročnom programu razvoja svoje ekonomike, mada se na ekonomskom polju još ne bi mogla da nosi i upoređuje sa velikim silama u svetu. U pogledu smanjivanja gubitaka i ublažavanja štete od neprijateljskog nuklearnog udara, NR Kina će verovatno još uvek akcenat davati na pasivne i civilne mere odbrane. Svoje nuklearno oružje NR Kina bi, po tim gledanjima, i dalje koristila u okviru jedne šire vojnopolitičke strategije.

Prelazak sa regionalnog na interkontinentalno nuklearno odvracanje NR Kina će, po mišljenju autora, prvenstveno učiniti da bi izbegla svoju neposrednu konfrontaciju sa SAD, s jedne strane, i da bi uticala na ograničavanje američkog vojnog angažovanja u drugim delovima sveta, s druge strane.

U razvoju interkontinentalnih nuklearnih snaga NR Kini, smatraju autori, stoje na raspolaganju dva izbora. Prvi je, i mnogo verovatniji, da će ona prioritet dati testovima, razvoju i proizvodnji interkontinentalnih balističkih raketa. Drugi bi bio — izgradnja balističkih raketa koje se izbacuju sa podmornica. U obzir bi mogao da dođe i treći izbor — izgradnja interkontinentalnih bombardera, ali bi on po njihovom mišljenju otpao iz dva razloga. Naime, to bi zahtevalo izvanredno velike tehničke napore jer bi bilo potrebno izgraditi ne samo bombardere već i flotu tanker-aviona za snabdevanje ovih bombardera gorivom u vazduhu i, drugo, Sovjetski Savez i SAD već raspolažu solidnim sistemom savremene protivvazdušne odbrane, tako da bi prodor bilo kojeg bombardera u vazdušni prostor tih zemalja teško mogao da uspe.

U sklopu izgradnje interkontinentalnih nuklearnih snaga, ističu autori, Kinezi bi morali da savladaju ozbiljne tehničke probleme, od kojih oni spominju: izradu efikasnih mlaznih motora za pokretanje raketa, čvr-

stog goriva, uređaja za vođenje, miniaturizovanje elektronske opreme, izradu bojnih glava, kao i specijalnih materijala za zaštitu raketa prilikom njihovog povratka u atmosferu i drugo. Međutim, kada se ove rakete i izrade, teškoće i problemi i dalje ostaju. Podzemni silosi u kojima bi te rakete bile smeštene predstavljali bi verovatno ciljeve iznenadnim nuklearnim udarima agresora. Da bi se sve to uspešno i efikasno zaštitilo, potrebno je izgraditi sistem satelita i mrežu stanica za vezu sa njima.

Izgradnja balističkih raketa koje se lansiraju sa podmornica zahtevala bi preuređenje postojećih podmornica sa dizel-motorima ili izgradnju transokeanskih podmornica na nuklearni pogon.

Američki vojni stručnjaci procenjuju da bi Kinezima bilo potrebno najmanje deset godina da izgrade manju flotu podmornica na nuklearni pogon i odgovarajuće balističke rakete za lansiranje sa njih. Ovo bi, po njihovom mišljenju, zahtevalo eventualno odricanje od proizvodnje drugih vrsta oružja i smanjenje dugoročnog programa ekonomskog razvoja zemlje.

M. Đ.

SKANDINAVSKA STRATEGIJA I ODBRANA ŠVEDSKE

Obrana severnog boka Evrope privlači pažnju zapadnih zemalja.¹ Smatrajući da ogromna sovjetska lokalna nadmoćnost nije uperena protiv Skandinavije već da ona proizlazi iz konfrontacije SSSR-a i SAD, Norveška i Danska zabranjuju stalno stacioniranje bilo čijih stranih snaga na svojoj teritoriji. Izvesno pomeranje ravnoteže koje se pojavljuje pri odbrani ovog regiona zaslužuje, po mišljenju autora, da se on ponovo razmotri u vezi sa koncepcijom švedske odbrane.

STRATEGIJSKI ZNAČAJ SKANDINAVIJE

Po svom geografskom položaju Skandinavija je oduvek imala, a zadržaće ga i ubuduće, izuzetan strategijski značaj.²

a) S jedne strane, ona ima potpunu kontrolu nad danskim more-uzima: Skagerakom — između Danske i Norveške, Kategatom — između Danske i Švedske, Sundom — između danskog ostrva Selanda i južne Skanije, velikog i malog Belta — oba između Selanda, Fionije i Jitlanda; i jedni i drugi su neizbežni izlazi iz Baltika na okeane.

b) S druge strane, zapadnom stranom Norveške, široko otvorenom prema Atlantiku, Skandinavija tesno sudeluje u raznovrsnim međukontinentalnim tokovima koji povezuju Evropu sa Severnom Amerikom. Ovo je činilac koji, sam za sebe, objašnjava pripadanje već više od 20 godina čitavog jednog dela njene teritorije sistemu severnoatlantske odbrane.

c) Najzad, svojim krajnjim severom Skandinavija ograničava arktičko ratište, povezuje i ukršta tri kontinenta — evropski, američki i

¹ Redakcija francuskog časopisa *Défense nationale* zamolila je švedskog pomorskog i vazduhoplovnog atašea u Parizu, kapetana bojnog broda Stiga Strembeke, da iznese koncepciju švedske odbrane. Donosimo nešto skraćeni prevod njegovog izlaganja, objavljenog u aprilskom broju istog časopisa za ovu godinu.

² »Treba shvatiti da mi«, ističe autor, »nasuprot često rasprostranjenoj ideji, pod Skandinavijom uzeto u celini — i ponaosob — podrazumevamo tri zemlje: Švedsku, Dansku i Norvešku, pri čemu izuzimamo Island koji, mada nastanjen skandinavskim stanovništvom, čini u stvari ostrvo za sebe, i Finsku, drugu nordijsku zemlju, ali ne i skandinavsku«.

azijski. Nema potrebe isticati stratezijski značaj sovjetsko-norveške granice, norveškog arhipelaga Špicberga i sovjetskih arhipelaga: »Franc Jozefove zemlje«, »Nove Zemlje«, »Severne zemlje« i »Novog Sibira«.

Gledajući kartu Skandinavije, njen geografski položaj, koji daje utisak ruke savijene u laktu i upravljene nadole, autor se pita nije li njoj još od njenog postanka namenjena dvostruka stratezijska uloga: štita radi odbrane severoistoka Evrope od eventualnih napada koji bi dolazili sa zapada i u isto vreme mača, koji svojim vrhom ugrožava ravnice centralne Evrope od vitalnog značaja; ili, obratno, zaštitnog grudobrana severozapada Evrope od invazija koje bi dolazile sa istoka.

Autor članka zatim malo podrobnije razmatra ova tri osnovna stožera skandinavske strategije.

DANSKI MOREUZI

Od svih pomorskih pravaca koji vode iz istočne Evrope na Zapad, danski moreuzi su bez sumnje najznačajniji. Nasuprot turskim moreuzima Bosforu i Dardanelima i arktičkog puta (koji polazi od Murmanska), danski mereuzi jedini obezbeđuju istočnoj Evropi direktan i stalan, oslobođen preko čitave godine leda, pristup Atlantskom okeanu, glavnoj arteriji svetske privrede. Po Baltičkom moru, potpuno zatvorenom i slatkovodnom, koji liči na ogromno jezero, danas se zapaža — tvrdi autor — stalno kretanje vrlo moćnih pomorskih snaga Varšavskog ugovora. Stalno prisustvo nekih 70 podmornica, 3—5 krstarica, 50 razarača, stotina korveta, raketnih i torpednih čamaca, a na obalama mnogobrojnih vazduhoplovnih i kopnenih jedinica, daje istočnim zemljama ogromnu pomorsku nadmoćnost u ovoj oblasti nad snagama ratne mornarice SR Nemačke, posebno zadužene od strane Zapada za odbranu ovog sektora. Sva ova pomorska kretanja kroz danske moreuze daju sliku ne samo vojne situacije na Baltiku već u opštim crtama i međunarodne vojnopolitičke napetosti i njenih manifestacija u ovoj oblasti.

U slučaju eventualnog sukoba, u kome bi zemlje Atlantskog saveza bile protivnik zemljama Varšavskog ugovora, i jedne i druge smatrale bi za svoj prvenstveni zadatak da postignu kontrolu nad danskim moreuzima. Može se predvideti, smatra autor, da će ovi moreuzi predstavljati već od prvog dana glavno ratište. Kako se sva neprijateljstva u moreuzima, ili oko njih, ne mogu shvatiti bez odgovarajućih implikacija u Švedskoj, to ova nezavisna nordijska tvrđava stalno predstavlja ključni položaj između Istoka i Zapada.

NORVEŠKA GLEDANA SA ATLANTIKA

Pod pretpostavkom sukoba Istok — Zapad, norveška obala dobija poseban značaj. Autor je mišljenja da će snage istočnih zemalja, već sa početkom vojnih neprijateljstava, pokušati da zapadnu Evropu odseku od Severne Amerike, obezbeđujući na taj način sebi gospodarenje severnim Atlantikom. Da bi to postigle, njima će biti potrebno da poseduju solidne pomorske i vazduhoplovne baze. Uostalom, smatra autor, mnogo je lakše

i brže pronalaziti i napadati pomorske ciljeve na Atlantiku počev od norveških obala nego od arktičkih ili baltičkih obala. Dakle, mnoštvom svojih fjordova norveške obale nude izvanredna skloništa, odnosno mesta za snabdevanje i opravku, površinskim brodovima, a još više podmornicama, čak i nuklearnim. U takvim uslovima nije nerazumno računati, već sa početkom sukoba, na povećanje, barem za 30%, broja brodova istočnih zemalja koji bi operisali u ovoj zoni.

Isto je tako značajan i geostrategijski položaj arhipelaga Feroe na pučini ispred Norveške, koji se nalazi na pola puta između njenih obala i Islanda i na pola puta između Danske i Grenlanda; stoga on podjednako mnogo interesuje kako zemlje zapadnog, tako i istočnog bloka.

ARKTIČKO RATIŠTE

Najkraći put između SAD i SSSR-a prelazi preko Severnog pola. Na taj način Severno ledeno more (Arktički okean) predstavlja stratejsku zonu prvog reda. Ovoga su dve supersile veoma svesne i zato i jedna i druga teže da svoje pomorske i vazduhoplovne snage, kao i svoje sisteme za otkrivanje, što je moguće više približe Severnom polu. Sovjeti sprovode, po mišljenju autora, surevnjiv nadzor nad svojim snagama i sistemima, idući čak dotle da zameraju Norveškoj što je instalirala običan civilni aerodrom na Špicbergu. Što se tiče Amerikanaca, njihove arktičke vazduhoplovne baze su već poznate: to su baze Tile i Somdr-Stromfjord na Grenlandu, Keflavik na Islandu, Ankoraz i Ferbanks na Aljasci. Na čisto evropskom ratištu Norveška i Danska, kao i Švedska, mogu da posluže kao bojišta na kojima bi se izvodile operacije. Zapadne sile mogle bi pokušati da se tamo, kao i po tamošnjim uporištima, instaliraju radi zatvaranja Baltika. Međutim, ovo bi ih obavezalo da koriste jedinice specijalizovane za borbu u polarnim oblastima, tj. specijalne jedinice, u kojima su ove sile, izuzev Norveške, uglavnom oskudne.

I obratno, ako bi zapadne sile okupirale Skandinaviju, istočne zemlje bi stekle znatnu prednost; to bi istovremeno ublažilo pritisak atlantskih snaga na severni bok istočnih snaga i time bi se ojačala pretnja koju, posle toga slobodne vazduhoplovne i balističke snage istočne strane predstavljaju za zapadne zemlje. Nije nikakva tajna, smatra autor, da je sovjetska ratna mornarica danas u ekspanziji na svim svetskim morima. Posebno njena velika aktivnost u Norveškom moru — zbog čega ga neki zajedljivo nazivaju »sovjetska bara« — ne može imati drugi cilj osim da »pripremi put« za jednu takvu eventualnost.

Ova analiza pokazuje da je stratejska situacija u Skandinaviji donekle povoljnija za zapadnu stranu — samom činjenicom da su Norveška i Danska članice Atlantskog pakta i da je ova druga, zahvaljujući svojoj teritoriji, u mogućnosti da obezbedi gospodarenje nad najsevernijim delovima Zemljine kugle i nad izlazima iz Baltika. Autor ne može da zamisli da bi Istok mogao da postigne zadovoljavajuću kontrolu nad pomorskim putevima Baltika i Arktika bez otpočinjanja operacija u pravcu Atlantika, koje se već sada mogu naslutiti njegovom velikom aktivnošću u tom delu.

Širina teritorijalnih voda u Baltiku veoma je različita, što zaoštrava probleme koji se tamo nameću. Danska, obe Nemačke i Poljska prihvataju princip ograničavanja svojih teritorijalnih voda na 3 milje (oko 5,5 km). Finska i Švedska idu u tom pogledu na 4 milje (oko 7.400 km). Što se tiče SSSR-a, njegova želja da ovlada ovim morem povukla ga je, s jedne strane, da jednostranom odlukom 1951. godine proširi granice svojih teritorijalnih voda na 12 milja (preko 22 km), a, s druge strane, da lansira ideju o tome da Baltik treba da postane »more mira«, koje bi bilo zabranjeno za brodove svih nepribrežnih zemalja. Uostalom, autor ističe činjenicu da je nedavno, i na drugim mestima u svetu, ista ideja izrečena od strane predstavnika mnogih nesvrstanih zemalja: na primer, u Sredozemlju — na zahtev arapskih zemalja, u Indijskom okeanu — na hitan predlog Sri Lanke. U Baltiku, sasvim razumljivo, sve pribrežne zemlje se, sa izuzetkom dveju socijalističkih zemalja — DR Nemačke i Poljske — protive ovoj ideji.

Pitanje je povezano sa razvojem i eksploatacijom baltičkog morskog dna. Deoba Baltika nameće među pribrežnim zemljama probleme izazvane razbuktalom žudnjom za eventualnim izvorima goriva u moru, koji omogućuju porast njihovog ekonomskog značaja.

Posle pomorskih prilaza Baltiku, autor članka razmatra prilaze ovom moru s kopnene strane. Svaki pokušaj nadiranja sa istoka kopnenim putem udario bi, najpre, o finski štit. Kao što je već pomenuto, Finska je nordijska zemlja. Ona se razlikuje po svom postanku i u demografskom pogledu od ostalih skandinavskih zemalja, mada je 750 godina imala zajedničku istoriju sa Švedskom; zbog toga ona održava vrlo tesne veze sa svojim skandinavskim susedima i član je nordijskog Saveta. Njena blizina SSSR-u (razdaljina od Helsinkija do Talina iznosi 80 km), zajednička granica u dužini od 1.200 km, njene poznate nedaće sa SSSR-om za vreme drugog svetskog rata dovoljno objašnjavaju njenu opreznost i strogu neutralnost. Međutim, postoje razlike između tipova neutralnosti. Finska neutralnost uslovljena je dobrim delom njenim geografskim položajem. Ona ima ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći sa SSSR-om (1948). Neutralnost Švajcarske je, kao što je poznato, čvrsto povezana sa ustavom zemlje; ona je stroga, bezuslovna i jedinstvena. Austrijsku neutralnost odredile su 1955. godine velike sile pobednice u drugom svetskom ratu; i ona je uneta u ustav zemlje. Što se tiče Švedske, njena neutralnost nije ničim uslovljena, pa, ipak, ona nije ustavom potvrđena. To je tip neutralnosti klasičnog obrasca. Ovo bi, dakle, bio položaj Švedske, između s jedne strane Istoka i Finske, a s druge Danske i Norveške, obe članice NATO-a, koji joj, po mišljenju autora, daje ravnotežu i izvesnu stabilnost na severu Evrope.

KONCEPCIJA ŠVEDSKE ODBRANE

Na vojnom planu koncepcija švedske odbrane znači politiku neopredeljivanja za vreme mira i čvrstu nameru neangažovanja u doba rata. Orijentisana na taj način na aktivno traženje mira, saobrazno principima povelje Ujedinjenih nacija, Švedska je mogla da stavi do sada 35.000 oficira i vojnika na raspolaganje snagama OUN, tzv. »plavim šle-

movima«, radi održavanja međunarodnog poretka u svetu (u Kongu, u Izraelu, na Kipru itd.).

Ukratko, kao razlozi nezavisne i neutralne politike Švedske mogu se navesti:

- geostrategijski položaj zemlje,
- susedstvo i geografski položaj Finske,
- umetanje njene teritorije, kao tampon-države, između dva bloka, što joj određuje posebnu ulogu,
- tradicionalna privrženost Šveđana miru, čije je držanje u toku dva poslednja svetska rata uspelo da obeshrabri svaku agresiju.

Kada govore o svojoj odbrani, Šveđani je uglavnom označavaju kao »sveopštu«. Time se želi da istakne da ona pretpostavlja kako pripremu, obuku i upotrebu oružanih snaga, tako i stavljanje u dejstvo civilne, ekonomske i psihološke zaštite.

Sve parlamentarne komisije Švedske, koje su pre 1939. i posle 1945. godine imale zadatak da ispituju rezultate švedske odbrambene politike, složile su se da bi glavni cilj te politike trebalo da bude držanje zemlje izvan ratnih sukoba. Tu osnovnu ideju podržala je ogromna većina stanovništva, a njenom realizovanju teži politika »sveopšte odbrane« švedske vlade.

Švedske oružane snage imaju kao glavni zadatak da štite zemlju od invazija koje bi došle kopnenim putem, sa mora ili iz vazduha. Njihov drugi zadatak je da zaštite slobodu plovidbe na Baltiku, teritoriju ostrva Gotland i, sasvim razumljivo, kako u doba mira tako i za vreme rata, vazdušni prostor i teritorijalne vode Švedske. Ovi zadaci nameću švedskim oružanim snagama stalnu budnost i stavljanje u stanje borbene gotovosti vazduhoplovnih i pomorskih jedinica radi neprestanog osmatranja.

S obzirom na to da je protegnuta na 1.700 km od severa do juga, a da ima po širini samo 500 km od istoka do zapada, Švedska mora svojom strategijom odbrane da nadoknadi taj nedostatak dubine u pravcu istok — zapad, i to sistemom isturene odbrane. Po toj koncepciji odbrane jedinice avijacije i podmornička oružja treba da stvore odbrani potreban prostor. Ove jedinice se oslanjaju na površinske brodove, na presretačku avijaciju i minska polja; na samim morskim obalama baterije obalske i klasične artiljerije sačinjavaju drugu liniju odbrane. Upravo na njoj se, po mišljenju autora, najbolje može ostvariti koncentracija i sadejstvo jedinica triju vidova radi odbijanja agresora.

Vojna politika Švedske nastoji da njenim oružanim snagama pruži sredstva za realizovanje ove strategije.

VOJNI BUDŽET ŠVEDSKE

Švedska se od završetka drugog svetskog rata nije nikad razoružavala. Naprotiv, ona je nastavila da sebi izgrađuje solidnu odbranu, započetu po cenu velikih izdataka još za vreme rata. Taj neprekidni napor zahtevao je veliki godišnji vojni budžet, koji je 1972. godine dostigao

7.100 miliona švedskih kruna,³ iznos koji, prema predviđanjima petogodišnjeg plana, treba da dosegne u tom periodu i do 7.549 miliona kruna. Ovoliki vojni budžet treba povezati sa brojem švedskog stanovništva: 8 miliona stanovnika, što daje 943 švedske krune po stanovniku. Malo zemalja u svetu bi, smatra autor, izdržalo sličan napor, pogotovu što Švedskoj nikakva finansijska ili ekonomska pomoć ne stiže izvana.

Zahvaljujući visokom tehničkom niovu švedske industrije, veliki deo neophodnog materijala — opreme proizvodi se na licu mesta, što predstavlja prednost utoliko dragoceniju ukoliko su potrebe za tim materijalom veće.

Po mišljenju autora, za jednu malu naciju kao što je Švedska bolje je da se ograniči u pogledu broja i ciljeva svojih istraživanja i proizvodnje. Ostalo što je potrebno može se nabaviti u inostranstvu. Tako Švedska kupuje u Francuskoj helikoptere, rakete i radarsku opremu, kao i podvodne električne lokatore. U budućnosti će istraživanja, studije i proizvodnja neminovno težiti većoj složenosti, što će ih činiti sve skupljim. Stoga će Švedska morati, ističe autor, da svoju saradnju sa inostranstvom proširi i učini raznovrsnijom.

ORGANIZACIJA KOMANDOVANJA

Već duže vreme sveukupna odbrana švedske teritorije obuhvata 4 oblasti: vojnu, civilnu, privrednu i psihološku.

Sve švedske oružane snage stavljene su pod komandu vrhovnog komandanta. Ministar odbrane ima u suštini administrativnu i budžetsku ulogu. Za rešavanje operativnih pitanja vrhovni komandant ima na raspolaganju Generalštab i sva tri vida oružanih snaga. On komanduje pomoću direktiva po pitanjima administriranja opremom, naoružanjem i drugim specijalizovanim ustanovama, kao što je Institut za ispitivanje narodne odbrane, zadužen za istraživanja (prospekciju), glavna ispitivanja, a koji zapošljava 1.600 ljudi. Komandanti KoV-a, RM i RV su sa svoje strane odgovorni za organizaciju, obuku, opremanje, borbenu spremnost i mobilizaciju svojih jedinica.

Štabovi vidova i regionalni štabovi su združenog sastava, u stvari, sačinjavaju ih oficiri sva tri vida.

Švedska je podeljena na 6 vojnih oblasti; na čelu svake od njih nalazi se general — kao glavni komandant. On ima u slučaju rata, u načelu, na svom raspolaganju sva sredstva potrebna za preduzimanje operacija bez neposredne pomoći Vrhovne komande. Međutim, očigledno je da samo vrhovni komandant može da određuje operativne ciljeve, da izdvaja i dodeljuje jedinice iz rezerve i izvodi neophodne koncentracije, po vremenu i prostoru, kopnenih, pomorskih i vazduhoplovnih snaga.

VOJNA ORGANIZACIJA

S obzirom na to da raspolaže površinom, koja se po veličini može skoro uporediti sa površinom Francuske, a sa svega 8 miliona stanovnika, Švedska za svoju odbranu mora da računa na sve ljudstvo sposobno da

³ 100 švedskih kruna = 364,99 dinara.

nosi oružje. S tim u vezi je i odluka, doneta još pre 150 godina, da se uvede obavezna vojna služba, odnosno sistem regrutovanja kome se danas podvrgavaju svi švedski građani od 18 do 47 godina.

U okviru švedskih oružanih snaga 90% oficira i čitavu trupu sačinjavaju godišta podvrgnuta vojnoj obavezi. Brojno stanje aktivnog kadra iznosi 22.000 ljudi. Ako se ovom broju doda broj građanskih lica kao i vojnih inženjera, onda se brojno stanje u aktivnoj službi penje na 70.000 ljudi.

I u Švedskoj se, kao i u drugim zemljama, postavilo pitanje uvođenja »profesionalne vojske«. Međutim, ubrzo se uvidelo da bi ona odviše koštala. Dok danas u Švedskoj postoji mogućnost da se mobiliše oko 750.000 , efektivni jedne profesionalne vojske, koja bi bazirala na sadašnjim budžetskim mogućnostima Švedske, nikako ne bi mogli da pređu 80.000 ljudi. S obzirom na prostranstvo zemlje, takvo rešenje bilo bi neprihvatljivo. Ipak, treba istaći da su aktivni kadrovi daleko brojniji u ratnoj mornarici i ratnom vazduhoplovstvu nego u KoV-u.

Posle jednog neuspelog pokušaja da se služenje vojnog roka smanji na 7 meseci, ono je, za vreme mira, za većinu mladih ljudi u Švedskoj ostalo na 12 meseci. Prvih 9 meseci vojnog roka se služi odjednom, a zadnja 3 meseca se dele na 4 perioda usavršavanja (vežbi). Oni koji su pozvani u vojsku, a odabrani su za buduće »kadrove«, kao i neki specijalisti, podvrgavaju se dužem obučavanju. Godišnji kontingent koji treba da stekne osnovno vojno obrazovanje iznosi, uglavnom, više od 50 hiljada mladića, dok se u operativne jedinice svake godine, u trajanju od 3 do 4 nedelje, poziva na vojnu dužnost (aktivira) oko 120 hiljada ljudi.

Ovakva organizacija funkcioniše vrlo dobro u kopnenim snagama. Što se tiče ratne mornarice, došlo se do uverenja, kao što je to slučaj i u drugim zemljama, da je teško stvoriti dobre mornare za samo 9 meseci obuke. Oružane snage Švedske raspolažu, za obuku regruta i uvežbavanje sastava operativnih jedinica, sa oko 50 centara za obuku, računajući tu i mornaričke i vazduhoplovne škole.

Kopnena vojska. U glavnim crtama, švedska KoV će, prema tvrdjenju autora, raspolagati u vreme rata izvesnim brojem štabova na nivou korpusa i divizije. Što se tiče pešadijskih, mehanizovanih i oklopnih brigada, njih ima više od 30. S obzirom na specijalne klimatske uslove na severu zemlje, morale su biti formirane specijalne brigade, nazvane »severne brigade«, opremljene saobrazno geografskim i klimatskim specifičnostima svojstvenim za ovu oblast.

Osim operativnih jedinica u pravom smislu reči, KoV obuhvata, u vreme mobilizacije ili rata, veliki broj teritorijalnih jedinica, koje se načelno popunjavaju na mestu njihove upotrebe.

KoV raspolaže i civilnom gardom radi unutrašnje odbrane teritorije, tj. radi izvršavanja tačno određenih i strogo ograničenih zadataka, na primer, radi sprečavanja subverzija i sabotaza koje bi izazvao eventualni agresor. Da bi se moglo brzo staviti u stanje pripravnosti, ljudstvo civilne garde (oko 100.000 ljudi) mora da kod sebe drži svoju opremu i naoružanje, podrazumevajući i municiju.

Ratno vazduhoplovstvo. Koncepcija švedske odbrane, ističe autor, zasniva se dobrim delom na obrazovanju snaga za napad i intervenciju, naročito vazduhoplovnih i pomorskih, pogodnih za angažovanje u najkraćem roku.

Ratno vazduhoplovstvo, najskuplje od sva tri vida švedskih oružanih snaga, sačinjava oko 700 aviona za borbu. To je najmoćnije oružje za napad švedskih oružanih snaga i ujedno »malj« u rukama vrhovnog komandanta. Protivvazдушna odbrana je isto tako široko razvijena u smislu presretanja i sistema osmatranja.

Avion AJ-37 *Viggen* treba sada da zameni avion AJ-32 *A Lansen*, a kasnije i avion J-35 ili *Draken*. Od pre izvesnog vremena švedski vazduhoplovni park raspolaže jednim lakim avionom za taktičku podršku — SAAB-105.

Ratna mornarica. Švedska RM raspolaže sa oko 150 borbenih brodova u službi i velikim brojem obalskih artiljerijskih jedinica. Pored podmornica, koje su imale i još uvek imaju poseban značaj za Švedsku, težnja je da se poveća broj lakih površinskih brodova i poboljšaju njihove odlike.

U stvari, laki površinski brodovi su vrlo korisni u Baltičkom moru i u moreuzima. Oni tamo, po mišljenju autora, imaju glavnu ulogu, kako u slučaju otvorenog sukoba, tako i u redovnom stanju, prilikom ozbiljnih incidenata koji osciliraju na granici rata i mira, kao što su, na primer, dela povrede teritorijalnih voda. Raspolaganje sredstvima za osmatranje i zaštitu plovidbe u ovim morima je za Švedsku od neopohodne potrebe, koja proističe iz njene politike neopredeljivanja i neutralnosti, što je obavezuje da se strogo pridržava međunarodnog prava, naročito odredaba konvencija u Hagu i Ženevi. Time se želi da istakne da je Švedskoj potrebno, zbog njene neutralnosti, da u svojim teritorijalnim vodama štiti ne samo svoje brodove već i inostrane, pripadali oni zaraćenim stranama ili ne, pod uslovom da se ograniče na »običan prolaz«. Švedska takođe treba da spreči svaki pokušaj da jedna od zaraćenih strana koristi njene teritorijalne vode kao bazu za napad protiv neke treće zemlje.

Da bi mogla da odgovori ovim raznovrsnim zadacima, švedska RM nastoji da izgradi veći broj malih brodova i baterija obalske artiljerije, što sve treba da poveća njenu snagu i sposobnost pružanja otpora. Sadašnje povećanje dometa i tačnosti samohodnih oruđa — samohodne artiljerije, torpeda »navođenih žicom«, raketa itd. podstiče ovaj razvoj. Upotreba artiljerije, raketa sa samonavođenjem i teledirigovanih torpeda treba da omogući ovo jačanje švedske ratne mornarice.

BAZE U STENAMA

Važan i značajan činilac za odbranu Švedske predstavljaju baze pod zemljom i skloništa u steni, koja su izgrađena za sva tri vida oružanih snaga i za potrebe civilne zaštite i zaštite privrede (slagališta). Prostrana skloništa izbušena su u steni radi zaštite torpiljarki, torpednih čamaca i podmornica, kao i aviona, centara za upravljanje avijacijom i komandnih mesta. Sva su ova skloništa, sasvim razumljivo, otporna na dejstvo nuklearnih bombi.

Samim ciljem jednog ovakvog nacionalnog napora, na ovaj način podržanog od strane stanovništva, švedska odbrana je, tvrdi autor, neminovno okrenuta budućnosti.

U sadašnjem zakonu koji sadrži u isti mah petogodišnji plan — program i budžet za odbranu u računskoj 1972 — 1973. godini, a koji je švedski Parlament odobrio u junu prošle godine, naznačeno je da se koncept švedske odbrane — odvrćanja — zasniva na tri faktora koji se međusobno dopunjuju: a) efikasnosti oružanih snaga, b) visokom moralu stanovništva, čak i u slučaju prekida odnosa sa inostranstvom i c) solidnosti ekonomske infrastrukture, naročito nacionalne industrije naoružanja, koja treba da zemlju osposobi, odnosno da joj za vreme rata obezbedi snabdevanje potrebnim naoružanjem, omogućujući tako da se kod stanovništva učvrsti volja za odbranom na čitavoj teritoriji zemlje.

Parlamentarna komisija za narodnu odbranu, čije je zaključke Parlament podržao, smatra, pored ostalog, da do značajnih promena na svet-skom planu može doći u toku sledeće decenije; da sadašnja evolucija nipošto ne isključuje mogućnost novih zategnutosti između Istoka i Zapada i da naročito u Evropi ostaje i dalje opasnost od eventualnog sukoba, uprkos napora preduzetih radi normalizovanja odnosa; da, najzad, perspektiva eventualnog smanjenja oružanih snaga ne isključuje mogućnost iznenadnih i brzih lokalnih intervencija.

Suočena sa ovim eventualnostima, Skandinavija, čiji je strateški značaj u početku istaknut i čiji ekonomski izvori, ističe autor, mogu da izazovu razna priželjkivanja, naročito je izložena. Otuda je za Švedsku od ogromnog interesa da svoj vojni potencijal održava na visokom nivou.

Ipak, porast troškova oko održavanja ljudstva i materijala primorava Švedsku na izvesne izmene u organizaciji oružanih snaga. Tako, u okviru KoV-a, kod izvesnog broja brigada neće se, po mišljenju autora, moći dostići predviđen nivo u pogledu njihovog sastava. Što se tiče ratnog vazduhoplovstva, broj avio-jedinica za presretanje i napad moraće da bude smanjen u korist razvoja protivvazdušne odbrane. U ratnoj mornarici akcenat će biti dat na obalsku odbranu, a u izgradnji plovniha jedinica prvenstvo će se dati lakim brodovima — torpiljarkama, torpednim i raketnim čamcima — nauštrb podmornica, čija će se gradnja malo usporiti.

Od sada sav napor švedske vlade imaće za cilj da obezbedi slobodu akcije da bi se mogla održati i razvijati kohezija nacionalne zajednice na svim poljima: političkom, ekonomskom, socijalnom i kulturnom i da bi se na spoljnom planu moglo dejstvovati u prilog jedne strategije odvrćanja i opšteg napora za mir.

Uostalom, ističe autor na kraju, Šveđani ne misle da bi sadašnja situacija mogla da dovede do izolovanog napada na njihovu zemlju — bez obzira odakle on dolazio. Međutim, ukoliko bi jedna od velikih sila posumnjala u njihovu želju (spremnost) za pružanje otpora, ona bi mogla načiniti prvi korak u pravcu Švedske u nameri da spreči drugu stranu da se učvrsti na švedskom tlu. Ovo je navelo Šveđane na pomisao da vojna i sveukupna odbrana treba da budu takve prirode da obeshrabruju, odnosno odvrćaju svakog eventualnog agresora.

V. H.